

«МАНЧААРЫ ООШЬУУЛАРА» БУОЛАРА 100 ХОНУК ХААЛЛА

Чурапчыга күн тахсар!

САНГА ОЛОХ

Чурапчыга күн тахсар!

ХАНЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

2013 сый
Кулун тутар
23
КҮНЭ
СУБЮОТА
№ 43-44
(10662-10663)

12+

ЧУРАПЧА-2013

УЛАХАН ТЭРЭЭНИННЭ БЭЛЭМНИН ДУО?

Сахаяна Куликина, "Юбилейнай" маҕаһыын промтотвар огдөһүн сэбиэ-диссэйт:

- Быйылгы дьыл саҕала-ныгыта мин дьыа атылаһан үөрүүм улахан. Сайын ы-тыллар тэрээһиннэргэ түс бэйэм ыалдыттары, ай-махтары көрсөргө дьэбин-уохтун онгостон, маанылаан көрсүөм.

Тэрлэбэтигэр дьыа таһын күрүөлээн, палиса-дниктары туруоран, араас дьэрэкээн сибэккилэринэн кыргыттыһыт. Халлаан сы-лайдарына ырааһырдыт

үлэтэ көхтөөхтүк барыахтаах. Маҕаһыыммыттар "Манчаары ооньуутугар", Боотуруускай улуус төрүтүтэммитэ 375 сылыгар аналлаах сувенирдар атылаһахтаахтар.

Тэрээһин этэнигэ аһарыгар хас бирдэбит кы-лаат киллэрэн, кэлбит дьон-сэргэ астынан-дуһуй-ан барарыгар, Чурапчы туһунан үчүгэй өйдөбүлүлээх хаалалла-рын туһугар турунуохтун!

Иван Луиш, үөрөх уп-равлениетын специа-лиһа, "Хадаар" түмсүү председатели:

- Билиги дьыа көргөн "Манчаары ооньуула-рын", Боотуруускай улу-ус төрүтүтэммитэ 375 сы-лыа көрсөргө сахалыы тапашытын онгосто сыл-дыбыт. Түөлбөбитигэр

благотустройство актыбылар баарбын. Онно араас дьаһаллары ытыахтаахпыт. Дьону көрүлээн сквер оноруутугар, территория ыраастааһыннар, көөрдүүтэ түмсүүлээхтик үлэлиирбит былаанна-нар.

Тэрлэбэ 5 күннээх хамнаспытын "Манчаары ооньууларын" фондатыгар киллэриэхтээхпит. Би-литин сибэкки олордон, ону көрө-хараһа сылдьабыт.

"Хадаар" түмсүүтэ биэр дойдулаахтарын түмэн, уопсай бары үлэрэ кыттыһарга бэлэм. Улууска сэм-мэй кылаатын киллэрэн үлэлиирин биллэрбит.

Дойдум дьон-сэргэ, спортивнай улуус аатын билгэргэ, спортсменнарбыт ситиһилээхтик кыт-талларыгар баарыабыт. Кэлбит ыалдыттары са-халыы сизиринэн-туомунан үчүгэйдик көрсүөбүт дьэ ыгырабыт. Тэрээһини ыттар хамыһыһаа күүс-көмө буолуохтун!

Владимир Пестерев, улуус дьаһалтатын иһинэн эдэр ыччат Сэбиэ-тин председатели:

- Быйырыл олбуорум күрүөтүн сахалыы моһуоннаах тыа онорбу-тум. Билигин дьыа көргө-нөм бары сахалыы танас-сап тигиһинит, улахан кыһыым "Манчаары оон-ньууларын" үөрүүлээх аһылыгыттар кыттыах-таах. Онно бэлэмнэнэ сыл-дыар.

Эдэр ыччат сүбэтэ ман-нык улахан тэрээһингэ туора турбат. Бары үлэрэ көхтөөхтүк кыттар. Нэһиликтэринэн, түөлбөнүн субуотунуһуктар, көөрдүү үлэлэрэ ытылаһахта-ахтар. Устудьуоннар тутар этэрээккэ, оскуола оҕлоро волонтер буолан, бэйэлэрин кылааттары киллэриэхтэрэ. Манча Дьоккуускай куоракка баар "Хатыл чаран" түмсүү чыбэттэргэ күүс-көмө буо-

Ытыктабыллаах Чурапчы улуһун олохтоохторо!

Боотуруускай улуһа 375 сылын туолар үбүлүөйдээх ыһаахпыт, XIX-с "Манчаары ооньуу-уула" сараланаалара 100 хонук хаалла. Бу - биһиги улууспутугар, таптыыр Чурапчыбыт сиригэр, кырдү-мааны олохтоохторугар улахан, сүгүкэн суолталаах тэрээһинэр.

Бу күттүлээх тэрээһиннэргэ бэлэмнэнэн, биһиги улахан ытыттыбыт, үгэс тутуу бара-рын ситистибит, эбэх сааа спортивнай объект олохто киирдэ. Иһиниһигэр өссө да эбэх ыты күүтэр.

Улуус дьаһалтатын, улуус Муньааһын сэбиэ-тин уонна оперативнай штаб аатыттан, Боо-туруускай улуһа 375 сылын, XIX-с "Манчаары ооньууларын" тэрийэр үлэрэ көмө буолук, кыла-аккытын кыллэриһэ дьэ ыгырабыт. Биһигэ ооньуулары, ыһаагы үрдүк таһымыа ыттар со-рук эрэ буолбакка, Чурапчы хамаандата "Манча-ары ооньууларыгар" иһини күөтүгэ тахсарыгар улахан сорук турар.

Күрдү дьолмут-сэргэбит, "Чурапчы - спорт туоната" дьэ дьэ дьэ дьэ дьэ оро тутан, күрүөмнээх үлэрэ түһүрүөхтэ! Мантан саас, сай-ын Чурапчыбыт тас көстүтүн тупсарыга, кыргыттыга улахан өрөмчөннөр, маассабай субуо-тунуһуктар, ыраастаһыы үлэлэрэ күттэллэр. Нэһиликтэрибит сыһаарылыбыт улуустарын делегацияларын көрсүгэ бэлэмнэһиттэрэ. Чу-рапчылар оро тупсуулаахпыт, биэр санаанан сылдьабыт. Бар дьолмут туора турбакка өйдөөн, санааларын ууран туран кылааттары кыллэриэхтэрэ, бэлэмнэһи үлэрэ көстөөх кыт-тыкыны ытыахтары дьэ улахан эрэллээхпит.

С.И. ЯКОВЛЕВ, Чурапчы улуһун баһылыга,
В.В. ГУЛЯЕВ, улуус Муньааһын председатели.

ларга бэлэмнэр. Эдэр ыччаттар күрэхтэһиһэ кэл-бит спортсменнары, хамаанда делегацияларын ары-алыһыр сүрүн куратордарынан буолуохтара.

Улуһум эдэр ыччата, олоһор сиргитигээн тугу-луга суох уопсай үлэттэн туора турбакка, бары үлэ-лиэригэр-хамсыаһын! Дойдубут туһугар турунуохтун!

Анон Андросов, Болтоһо нэһилигин олох-тооһо:

- Болтоһолор эмиэ бу улахан тэрээһиннэргэ бэлэмнэнэ сылдьабыт. Дьэ-бинэбит тупсарыа туһугар түөлбөнүн үлэлиирит-хам-сыабыт. Ол курдук, "Кыай-ы" түөлбөгэ оро площад-катын сергехсүтэн, сахалыы оноруохтаахтар, арыы тыабытын күрүөлүөхтээхтэр. "Харба-чай" түөлбө олохтоохторо бэйэлэрин уулуссаларын, күрүөлэригэр-хаһааларын, фронтоннарын онгостуох-таахтар. Маны тэнгэ кулууптут тас көстүтүн туп-сарыахтаахтар. "Сугулаан" түөлбө маҕаһыыммыт күрүөтүн санардыахтаахтар. Оттон мин олоһор "Харбала" түөлбө нэһиликтэһэ көөрдөр арканы туп-саһай көстүүлээх тыа оноруохтаахпыт. Биһиги ки-ин уулусса буоларбыт быһыытынан уулуссабытын кыргыттыһыт, тупсарыахпыт.

Маны таһынан олохтоохтор бары сибэкки үүнэ-риэхтэ.

Биһиги дьыа көргөн сибэккибитин олортубут, са-халыы танаспытын тиктэбит. Ийэбит дьон са-каһынан кыл саллаһаһаһа, бэргэһэлэри онорор.

Улууспут олохтоохторун мантан саас бары туру-нан, субуотунуһуктарга көхтөөхтүк кыттарыгыгар ыгырабын.

Ыйыталаста Нарьяна БУРЦЕВА.

Мария ГЕРАСИМОВА

ЧУРАПЧЫБЫНАН КИЭН ТУТТАБЫН

Онгон, дээ, бийыл Чурапчы Көһөрүүлэрин кытта тешлохонун Хоту улуустарынан уонча хонукка уста сырыттахпыттына ити боппуроһу хаттаан көтөхтүлэр. Бу калыҥты сылларга Чурапчыбар кураан дыһылар-күннэр сатыылаан, атын кыһалга кыһарыйан туура кэмнэр, тугу дагы-нара суох дьонго дылы, үп-харчы да кырыамчык кэмнэр ити кэпсэтинни көбүшүттэрэ хайдага эбиэ буолла. Бу бүтүн улуус аатын ыл да уларытан кэбизэр, өрө-дахтар тылга тийһэр, боростуой дыһалата буолбатах.

Мин араас номохторго олохуран буолбакка, архыып докумуоннарыттан сыттаран, тус бэйэм көрүүлэрбин дойдум дьонун кытта кыратык үлэстэхпин багардым.

17-с үйгэ Боотуруускай улууһа Амма, Таатта уонна Биһиги (Хадаар, Хатылы, Кытаанах, Чакыр уода) буолан халбоһон олохтоттар. Саха сириг Кэли Судаарыстыбаннай архыыбын төрүтүтү көрдөрөрүнэн Эллэйтэн, онтон Дьон Дьаһылыттан тахсан, икки салаага Боотурууска (Боотуру-Амма) уонна Хатылыга (Чурапчы) арах-сыбыһыт. Хатылыттан Улуу Куданга, Даадаг уонна Чакы Боотурууһаабыттар. Дьэ, онтон көпүлүтүн чурапчылар табыстахпыт. Мантан көстөрүнөн биһигини ээр дьыһыах Боотурудан аммалар, таатталар эбит. Ол иһин оччолорго ити улуустар сөбүлэбэтэхтэрин истибиллэбит.

Аны туран, «Онноһор Орджоникидзе оройуона Хагалас улууһа буол-бута, биһиги туох итэһэһэх буолан, төрүт аашытын ылымматпытый?»

90-нүс сылларга Кулаковскай аатынан кулуупка, Чурапчы күннэри-гэр, суруйааччы Далан: "Чурапчыны Боотуруускай улууһа дьон аатты-аххайын", - дьон эппитин истибиллэбит. Бу Орто дойдута иһки атахтаах киһи, табан да, сыһан да олох олорон кэллэ, арай таһара сыһыпат иһи. Чурапчы хааннаахтар оччолорго эмиэ ити этийини ылымматтаахтар ээ. Онон ити боппуроһу Далан бу дойдуттан барыар дьэри көтөхтүтүн истибэтэхпит.

дэһэбит. Бу Орджоникидзевскай оройуона урут Хагалас эрдэгэринэ, ааттаах-суулаах улуу дьомхоохтор эбит.

Чурапчы буолан олорон бары бөркэ билэбит - аашыт-суолбут сотору-сотору араас үчүтэйбитин аар-саарга аатырабыт - олимпийскай чемпионнар, саахыматчыттар, ырыаһыттар, артыыстар, суруйааччылар, испит-күүспүт, аспыт-үөлбүт Чурапчыттан Президент тохтобула суох итинник аатын туруоһа сөп буолуо. Ити барыта Чурапчы аатынан ааттанар. Чурапчы дьон тыл-аат дьон Чурапчы киһитигэр туох эрэ биллэбит күүһү-уоһу биэрэр. Мин тулааһа буолан, өр сылдан куоракка киирбитим. Араас ыарахан кэмнэрбэр эдэрбиттан олохум устата мин Чурапчыбын (Боотуруускай буолбатах) саныыбын, оччор күүспэр-күүс эбиллэн, олоххо тар-дыһабын, санаам-оһоом көннүөрөр. Дойдум аатын туох эрэ үчүтэйбитин ааттатыахпын, туох эрэ туһалаах киһи буолуохпун багарарым күүһүрөр. Онук курдук бу сэтгэ буу-кубаттан туура кыһас Чурапчы, Чурапчыбын дьон тыны үйэм тухары (биллэн туран испэр) олус киэн тутта сэмдидик саныыбын, этэбин.

Чурапчы чарана, нургуһун, сардаана, оттуун-мастын нарын-намчы дойдум мизэ Чурапчы!

Малды курааныһыр, сутуур дойдута төрөөбүт, олоһор, сэрин, Көһөрүү сылларыгар улаханник оһустарар, оһустарбыт буоламмыт, өрүс, өг дойдута дьоннааһар биһиги олох иһин ох-суһуубут күүсүтэх курдук, сорох-сорохпут бөйбүөй, хайах сорох майгылаахпыт, онон өг холку олохтоох улуустар дьонноругар ардыгар сөбүлэспэт да курдуктутун (биллэн туран бары буолбатах буоллахпыт дьэ) биллэһэх туһаахпыт.

Аны Боотуру дьон ааты ыһыах-пыттына ити майгыбытын күүһүрдэн биэрэх курдук. Боотуру сэринит, онтон Улуу Куданга сэринит да, боотуру да буолбатах киһи эбит. Дьэ, онук айылаах Чурапчы аатыттан салгыбыт буоллахпыт, архыып докумуонугар олохуран, дьыһыах төрүт аашытын Хатылы эбэтэр Улуу Куданга ааттаннааххайыт. Номох быһыытынан бу Улуу Куданга эмиэ олоһо сылдьыбыт киһи үһү.

Биллэти кэлүөнэ дьон Чурапчы төрөөбүт буолан, туох баар докумуонмут Чурапчынан сылдьар. Этэргэ дылы, Боотуруускай улуус буоллахпыт.

тына биһиги ханна да төрөөбөтөх буола мунан хаалыах курдуктут. Аны туох баар тэрилтэ, докумуон, уода аата уларытарга төһөлөөх үп-харчы, бириэмэ ороскуотууларын, ким да биллэтин этэр кыһа суох. Ити ааты уларыттыта ороскуотуруоһаах, үлүгэр-дээх харчыны суол-иис оһоһууттар куттарбыт төһөлөөх дьоммуттар сэрбэбитигэр үйэ-саас туһалаах буолуо ээ. Биһиги, чурапчылар, бачча куораттан чутас сытар улуус буолан баран, суолбут-иһипит куһаҥнаһан, оһоһу-лүбүтүһан Саха сиритэр арааһа, бастакылар кэккэлэригэр сылдьарбыт буолуо.

Онук бөйбүөй боотуру буолу-охтутун багарар буоллахпыттына би-ир эмэ нэһилиэти дуу, дьэрибизини дуу (холобур Мындаарайыны) аат-тыахха буоллар дьэ. Ойдоон-дүүллээн иһиттэххэ, Амма (киһилэр дьыһыах Боотуруускай-дар) тардыһыгар өг сиргэ олоһор мындаарайылар ордук туруор-салилар эбит.

Сир-уот аатынан дьарыктанар анал үөрэхтээхтэр да, Чурапчы дьон тыл суолтатын ыһамаһаах күөлэтин дьон ааттылара эмиэ моһуордөөх, дьыһыах маннаах дьэбэттэр эбит. Онон бу хас биридэр Чурапчыны таа-рыһар улахан боппуроһу ойдоон-дүүллээн үөрэттэххэ, ырыттыахха на-ада.

Үтүө-үйлээх, дьыһыах, дыһала кырдыгыт, дьыһыт сии булуоҕа. Биһиги кэлүөнэ кыайбатаһа ыччаттар быһаарыахтара.

А. КОНСТАНТИНОВА - Дархана, РФ Суруналыыстарын уонна суруйааччыларын союзун чилиэнэ, СР үтүөлөөх юриһа.

Кэпсэһпин бабарабын

Мин эһиэхэ кэпсэһ-пин бабарар киһим - үлэ ветерана, РФ профессио-нальнай үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһитэ, Рос-сийскай Федерация уон-на Саха Республикатын норуот үөрэҕирититин туйгуна, СР профессио-нальнай үөрэхтээһинигэ туйгуна, Бөтүн нэһилиэ-тин бочуоттаах гражда-нина, төһө даҕаны пен-сияда табыстар, Олим-пийскай эрэллэр учили-щеларын үлэ харыстабы-лын уонна техникаттан сэрэхтөөх буолуу инже-неринэн бэрт эрэллээхтик үлэтин сылдьар Руслан Денисович Алексеев.

комолоро тэриллэрэ. Зоналар иһки ардыларыгар социали-стическай куоталаһыны, сэрин, үлэ ветераннарын чыһэстэһин олус тэрээһиннээхтик ы-тыһылар.

Үтүө үлэһит, салайааччы ханна да сырыттар, үлэһиттэр бэйэтин суолун-иһин, өйдөбүлүн хайаатар даҕаны хаалларар, ол курдук Руслан Денисович туһунан үлэ, тыл ветерана Михаил Слепцов "Амма олоһо" хаһыакка ман-нык истинтик ахтан суруй-бута: "Чычырбас дьыһылаһан орто туруу бараан дойдута кэлбит оһолору, айыы санаа-лаах, эт сүрэхтөөх киһи бары-та аһыһа саныыр. Хайдах эрэ гынан киһилэр күдэн ту-манга муммаккалар олох су-олун булалларыгар көмөлөһүөхтэрин багараллар. Итинник баҕа санаанан салай-

олорор сиринэн үлэ активиһа" дьэ ыстатыйалар маннаах суруйбут: "Киэн агиттаб на-чальнига Р.Д. Алексеев бу үлэлэр саамай эртийэр көн-нөрүгэр сылдьыбыта. Дьон тэ-рээһинин таба туһанан нэһилиэһиннэр ытыһылар үлэһэ улахан көмөнү оһорбу-та. Киһи тэрийэр дьонунан, үтүө дьулуруунан бу иһинэ иитэр үлэ, общественнай бэ-рээдэк боппуростарыгар би-ир мөлтөх үлэһээх Мутудай нэһилиэһэ бу көмүртөн ыла оройуонга, кэли улууска ба-стыннар кэксэлэригэр түспэтэр".

Руслан аҕата, Аҕа дойдута Улуу сэринин кыттыһааһа, Бөтүн нэһилиэтин бочуотта-ах олохтоһор Денис Егорович Алексеев 100 сааһын туолар үөрүүлөөх үбүлүөйүн аҕыах сыһаарыта бөтүһнэр

ЭДЭРДИИ ЭРЧИМИН ЫҤЫКТЫБАККА

1968 сыллаахха Чурапчы оройуонун Мугудай орто оскуолатыгар биология, геогра-фия учууталынан саҥалаабы-та. Нөгүө сылыгар Любовь Николаевна Пермяковалыын ыла буолбуттара. Сотору сорох өрө таһаарыһан иһки сыл Сыланга директоры үөрэтэр үлэһэ солбуһааччы-нан үлэлээн баран, 1973 сыл сайыныгар Мугудай орто оскуолатыгар директорунан аһаан төттөрү көһөн кэлбитэ. Сэтгэ уонус сылларга Чурап-чы оройуонугар зонанан үлэ үлэһитин барара. Олоххо ак-тыыһынай хайыһаһаах, тыл-лаах-остөөх, нэһилиэһини кытары уопсай тылы түргэ-түтүк булар аһар директору

Мугудай нэһилиэтин киһи агитационнай штабын на-чальнигынан талбыттара. Бу кэмгэ нэһилиэһтэргэ олоһор сиринэн үлэһэ зоналар на-чальниктарынан биллэһэх-көрүүлөөх учууталлар аһаан үлэһитлэрэ. Оччолорго нэһилиэс Сэбиэтин бэрэссэд-этэһинэн сүрдөөх үлэһит, дьон кытары сатаан кэпсэтэр, уопсай тылы булар талаанна-ах салайааччы Гаврил Нико-лаевич Симцев үлэһитэ. Ки-һи нэһилиэһкэ ытыһылар ба-ры үлэлэри сүрүнүүрө. Зона-нан үлэһэ үөрөнөөччүлэр уру-оһтарын аарыһылар, кыһас таһынан ытыһылар үлэлэри мистэттигэр тэрийин, төрөһүттэри кытта үлэ, суб-буотунуһууларын, үүс-үрүн

көрүүтэ, спортивнай күрэх-тэһингэ кыттыы, ода тэ-рээһиннэр нэһилиэһкэ оло-һор сиринэн быһааччы тэри-лэллэрэ. Олус көстөөрө. Иһиэ-гынан, оскуола иһтэр үлэти-гэр ордук көлүүһү биэрэрэ.

Ити сылларга Мугудайга отделение управлениһаһынан тэрээһиннээх, сатабыллаах салайааччы Николай Дмит-риевич Пермяков үлэһитэ, кэли республика тыатын хаһаайыстыбатын үтүөлөөх үлэһитэ буолбута, үгүс суб-буотунуһуктар буолаллара. Дьы-һытаах ферматыгар хотон сы-бааһына, ыанныкыттары солбуйуу, лабыкта бэлэм-нэһинэ, мас кэрдиһэ, саһаан оһууга. Зоналарга үөрөнөөч-чүлэр кыһылааһыгарга

таран биһиги улууспугутар уонган таһа сыһааһыта, үөрэх салаатын сэбиэдиссэ-инэн үлэһэбит Руслан Дени-сович Алексеев дьулуурдаах туруорсуутунан өрөнү үлэһэн үөрэтэр-иһтэр анал оскуола-интэринээт аһылан күн бүтүнүгэр дьэри үлэһи ту-рар. Оһолорбут оскуола -интэ-ринээкэ испитлэн, үлэһэ та-кыһылан, СПТУ-га, ПТУ-га үөрэнэн, сөстөөх суолга үк-тэ-нэлэ, идэһэ хайыһа ыһаһар аһыраһаллар, туһаһаллар, дьэни төрөһүттэргэ, чутас дьонноро маһтаналлар".

Оттон РФ Суруйааччыла-рын союзун чилиэнэ Иван Федотов Чурапчытаагы "Саҥа олох" хаһыакка "Дьон

киһиник бөлүөтэбэттэрэ. Төрөһүт 6 оһото сүүрэн-көтөн, улахан уола Руслан Де-нисович сүрүннээн, улуус, нэһилиэс дьаһалтанын өйөбүлүлэринэн нэһилиэс олохтоохторун өйдөрүгэр, дууһаларыгар хаалар гына тэриллибитэ. Төрөһүккэ маһтал быһыһыһан улууска маннаах таһыһыһан аһа бэ-стаан ытыһыһыт улахан дьаһал этэ. Дьэ, ити курдук, уһуор утума, үтүөкөн киһи Руслан Денисович ханна даҕаны буоллун, бар дьонугар маһды сырддык сыһааһы бо-лаһтир.

Иван КОЯКИН, суруналыыс.

РЛС ХОДМ		
0000 Общественно-культурные центры	2879,848	3 027,4
аренда (ст. 21.1)	1562,5	1 547,3
коммуналы (ст. 21.5)	62,603	69,4
0200 Находящиеся в обороте	71,718	77,7
0200 Находящиеся в собственности, в равноправительстве участников	445	311,1
0400 Нематериальные объекты	299	1 866,8
аренда (ст. 21.1)	234,971	235,0
коммуналы (ст. 21.5)	80,173	83,4
0500 Материальные объекты культурного назначения	305	8,8
0600 Прочие материальные объекты	0	8,8
0700 Оборудование	82	18,8
аренда (ст. 21.1)	0	8,8
коммуналы (ст. 21.5)	1	8,8
0800 Культура, рекреативы и СМИ	1881,852	2 364,5
аренда (ст. 21.1)	543,7	543,7
коммуналы (ст. 21.5)	136,5	186,6
1101 Транспортные и связь	81	18,8
аренда (ст. 21.1)	0	0,0
коммуналы (ст. 21.5)	0	0,0
1800 С недвижимостью	1492	500,0
1100 Материальные трансферты, и прочее	8	8,8
субсидии, перечисления в пользу бюджета (интервенционные трансферты)		8,8
субсидии на приобретение недвижимых объектов		
Итого расходы	7487,616	7 438,1

Холбоо барилдаг: 16 x 00 м. "Сага олох" редакционной-издательской холбооноос 22.03.2013 с. офсетка бичээтгэнээ.
Хуви, 26-р. Индекс: 54907. Холбооноос үст: олгоорнооноос, элэллэгт уонна субуотон тахсар.